

ÎNVĂȚĂMÂNTUL COMPLEMENTAR – ORIENTĂRI CONCEPTUALE**Valeriu VOLCOV***Institutul de Științe ale Educației*

In this article there are broached conceptual orientations of complementary education for children. These onsets hold on to:

- The education concept focused on student – the formative education theories, the problematical education theories, the heuristical education theories, the collaborations pedagogy theories and the conceptions of personality development by framing an I – conception.
- The complementary education functions and main characteristics.
- The main priorities of the complementary education system renovation and consolidation process.

Evoluția societății contemporane caracterizată prin accelerarea schimbărilor și reformelor în toate sferile vieții sociale generează probleme și în sistemul de învățământ, care necesită acțiuni de reformare și de înlăturare a disfuncțiilor ce au loc în diverse forme ale acestuia. Învățământul complementar este una dintre aceste forme ale educației, care necesită schimbare, transformare și consolidare, având ca bază experiența și tradițiile bogate ale activității extrașcolare cu copiii, tineretul.

Necesitatea modificării paradigmei învățământului complementar la etapa contemporană este dictată de un șir de circumstanțe și, în mod deosebit, de creșterea importanței diferitelor tipuri de educație nonformală atât în viața oamenilor, cât și a societății în ansamblu, de tendințele și orientările pe plan mondial și național în domeniul educației.

În noile condiții social-economice s-a constatat că școala, oricât de elevată ar fi ea, nu mai poate fi singurul depozitar de cultură și că anume învățământul complementar se arată a fi un sistem social-pedagogic flexibil, capabil nu numai să se adapteze la relațiile de piață, dar și să propună o varietate largă de servicii educaționale, ce oferă șanse egale tuturor și creează condiții pentru dezvoltarea personală, profesională, creativă a copiilor și tinerilor.

Din perspectiva educației permanente, învățământul complementar menține și asigură dezvoltarea continuă a potențialului cognitiv, afectiv și acțional al personalității elevilor, contribuie la formarea unei personalități independente și creatoare, care să se poată adapta la schimbările sociale din societatea contemporană și să profite de posibilitatea organizării raționale a timpului liber.

Actualmente, o mare însemnătate are învățământul complementar, organizat și realizat de instituțiile extrașcolare (centre, case, cluburi ale copiilor și adolescenților/elevilor, tabere pentru elevi etc.), destinația de bază a căroră este satisfacerea necesităților socioculturale și educaționale individuale ale copiilor, asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea lor creativă, marcarea educațională a individualității fiecăruia, adaptarea activității la interesele ce apar și se formează în procesul de cunoaștere, având menirea să valorifice, prin forme și metode specifice, activitatea de instruire organizată atât în afara sistemului de învățământ, cât și în interiorul acestuia.

Baza teoretică a învățământului complementar este reprezentată, în primul rând, de conceptul educației centrate pe elev: teoriile învățământului formativ [1, 2, 3], învățământul problematizat [4], învățământul euristic [5], pedagogia colaborării [6], concepțiile despre dezvoltarea personalității prin intermediul formării Eu-concepției [7].

În aria preocupărilor abordate, educația centrată pe elev se realizează în două aspecte.

În primul rând, fiecare copil concret este privit ca individualitate. Aici se stabilește prioritar principiul evidențierii particularităților de vârstă și ale celor individuale ale copilului, a capacităților și intereselor lui, determinarea și dezvoltarea tuturor aptitudinilor lui, autorealizarea și autoactualizarea [8].

Realizarea acestui principiu presupune crearea condițiilor pentru autoexprimarea și autorealizarea tuturor copiilor.

În al doilea rând, copilul este privit ca subiect al activității în comun, capabil a lua independent decizii, a trăi în societate, a stabili relații adaptându-se, dar păstrându-și, totodată, individualitatea personală [9].

În această ordine de idei, învățământul complementar presupune nu numai cunoașterea de către pedagog a particularităților fiecărui educabil și capacitatea lui de a lucra cu fiecare individual, dar și capacitatea de a construi procesul educativ astfel, încât fiecare copil, sub îndrumarea pedagogului, să-și poată modela o cale personală a dezvoltării sale.

Una dintre particularitățile acestei abordări este faptul că nu se înaintează în mod special obiectivul formării calităților personale pozitive (ceea ce caracterizează majoritatea concepțiilor educaționale), deși aceste calități sunt pronosticate ca un rezultat așteptat. Prioritar devine obiectivul creării condițiilor privind dezvoltarea personalității, formării Eu-concepției, baza căreia o constituie spiritualitatea, capacitatea de a fi responsabil de faptele sale, luarea deciziei, capacitatea de autoperfecționare.

Aceste considerente evidențiază mijloacele și procedeele de realizare a abordării date, cum ar fi:

- abordarea în complex a obiectivelor educaționale, abordarea sistemică a organizării procesului educațional, acordarea dreptului copilului de a-și determina singur programul său de formare;
- diferențierea, variativitatea procesului educațional, itinerarele educaționale personale;
- sistemul de stimulare a copilului în raport cu succesul creativ în activitatea personală, componentele prospective, investigaționale, creative în educație;
- activitatea independentă a copiilor, activitatea în grupuri mici, jocuri de roluri etc.

Conform acestor teze teoretice, sunt deduse și *funcțiile de bază ale învățământului complementar, prima fiind funcția integratoare* sau funcția de asigurare prin mijloace pedagogice a procesului liber, firesc, de formare a personalității.

Nu mai puțin importantă pentru învățământul complementar este și *funcția dezvoltativă* - prin crearea mediului „modelarea și dezvoltarea” personalității, prin însușirea de către copil a culturii, a valorilor ei și determinarea locului său în această cultură. Aceasta înseamnă că în procesul de activitate cognitivă individuală fiecare copil își formează capacitatea de a-și construi diferite tipuri de activități, moduri de gândire și stiluri de comportament în baza normelor corespunzătoare și a reflecției.

Cu alte cuvinte, ca să înveți ceva, este important nu numai a însuși un anumit volum de informație și capacități, dar și a cunoaște diferite mijloace, procedee de gândire și acțiune și a le aplica în viață [10].

Cunoașterea, ca fenomen al culturii, nu trebuie să apară sub aspect de rezultat deja existent sau formule supuse însușirii. Ea trebuie să fie prezentată ca un rezultat al activității concrete.

În procesul de învățare copiii acumulează experiența personală a activității culturale, iar măsura activității, conținutul acțiunilor fiecărui copil determină calitatea rezultatului întregului proces educațional. Rolul instruirii în învățământul complementar al copiilor nu se reduce numai la cunoaștere, la transformarea capacităților (deși componentele orientativă și informativă ale învățării nu-și pierd sensul), ci constă în elaborarea mecanismelor activității lor culturale, a mecanismelor de însușire a valorilor: orientării și reglării, adaptării, comunicării, activității productive.

Conținutul valoric al cunoștințelor (ca orientări) și capacităților (ca mecanisme adaptive ale comportamentului) presupune formarea la educabili a cerințelor și aptitudinilor de autoconștientizare, autodeterminare și reflecție. În acest context, învățământul complementar trebuie să se bazeze pe metodologia formării pe etape a acțiunilor intelectuale a copilului cu evidența activității precedente.

A treia funcție a învățământului complementar ține de orientarea profesională, de stimularea ocupației copiilor și adolescenților.

Realizarea acestei funcții înaintează cerințe profesional-aplicative specifice față de curriculum-ul învățământului complementar. Principalul este crearea mediului motivațional și a stării relevante de educație profesională.

Nu mai puțin importantă în organizarea adaptării și orientării profesionale este respectarea principiilor flexibilității și pregătirii tehnologice nu numai de a reacționa corect la cerințele sociumului, dar și a determina, a diagnostica.

A patra funcție a învățământului complementar este susținerea „ecologiei copilăriei”, orientarea omului în creștere în căutarea sensului vieții, a locului său în ea, neutralizarea nesiguranței în fața incertitudinii, instabilității lumii înconjurătoare.

Îndeplinirea acestei funcții ia în considerație:

- programele specializate de diagnosticare, corecție și reabilitare a dezvoltării personale;
- participarea psihologului în elaborarea și expertiza curriculum-ului și tehnologiilor educaționale.

Învățământul complementar se deosebește de cel formal prin caracterul opțional-benevol și pluridisciplinar al serviciilor educaționale oferite, prin varietatea activităților educative organizate într-un cadru nonformal și într-o atmosferă permisivă, prin utilizarea unor forme specifice de evaluare și prin posibilitatea de a alege forma, profilul și timpul potrivit pentru ocupații, ce identifică caracteristicile de bază ale acestuia, cum ar fi:

1. *Învățământul complementar este diversificat, multilateral, variativ:* copiii aleg ceea ce este mai aproape de natura lor, ce corespunde necesităților și intereselor lor de dezvoltare; el contribuie la autodeterminarea timpurie, dă posibilitate de a-și trăi deplin copilăria, realizându-se pe sine însuși și rezolvând problemele sociale semnificative.

2. *Învățământul complementar este un învățământ cu destinație specială și la alegere:* aici copiii vin nu pentru că „trebuie”, ci pentru că este interes, cerere, scop. Acest învățământ este centrat cu adevărat pe elev și se realizează în corespundere cu necesitățile de dezvoltare ale acestuia.

3. *Învățământul complementar este un învățământ realizat în baza elaborărilor de autor:* spre deosebire de școală, aici lipsesc limitele, notele stricte, standardele, în schimb sunt multe elaborări de autor.

4. *Învățământul complementar este un învățământ liber,* caracterizat prin libertate în alegerea orientărilor, condițiilor, grupei, pedagogului, conținutului studiului și formei de certificare.

5. *Învățământul complementar este un învățământ creativ,* prioritară fiind nu transmiterea de cunoștințe, ci formarea de abilități și deprinderi, descoperirea tipului de personalitate a copilului, dezvoltarea potențialului creativ al acestuia în vederea conectării impulsurilor interioare spre dezvoltarea ulterioară.

6. *Învățământul complementar este un învățământ prin succes:* curricula învățământului complementar contribuie la autorealizarea copilului și creează „situații de succes”. În procesul acestui învățământ sunt necesare posibilitățile de retrăire ale fiecărui copil a situației de succes, fapt ce contribuie la sporirea autoaprecierii lui, fortificarea sentimentului propriei demnități. Îndeosebi aceasta este important pentru copiii care au dificultăți în instruire. De asemenea, participarea copilului în alte sfere de activitate se răsfrânge pozitiv asupra rezultatelor în învățământul general.

7. *Învățământul complementar este atotcuprinzător după conținutul său:* nu există nimic în natură, realitatea socială, relațiile obștești, care n-ar putea să devină scop și conținut al învățământului complementar. Anume prin aceasta învățământul complementar se consideră a fi un spațiu de lărgire a posibilităților de dezvoltare a personalității.

Astfel, tezele și parametrii fundamentali ai conceptului general al învățământului complementar pot fi:

- recunoașterea individualității fiecărui copil;
- recunoașterea copilului ca subiect al activității productive comune;
- flexibilitatea și varietatea obiectivelor și conținutului disciplinelor didactice pentru diferite grupuri de copii;
- diversitatea profilurilor și aspectelor activităților pentru copii cu păstrarea dreptului copilului la autodeterminare;
- orientarea obiectivelor spre dezvoltarea multilaterală a personalității, spre diverse sfere ale activității vitale și la dezvoltarea ei;
- diversitatea tehnologiilor pedagogice, trasee individuale de educație;
- multidimensionalitatea și complexitatea rezultatelor.

Prioritățile de bază ale procesului de reformare și de consolidare a acestui sistem de învățământ prevăd:

- întărirea statutului învățământului complementar ca spațiu de dezvoltare personală;
- recunoașterea învățământului complementar ca dimensiune importantă a procesului de educație permanentă și ca parte integrantă a învățământului obligatoriu;
- utilizarea potențialului activității educative extrașcolare ca mijloc complementar de dezvoltare personală și de integrare socială;
- profesionalizarea activității în domeniul învățământului complementar prin dezvoltarea acesteia pe tipuri de educație complementară;
- asigurarea didactică și formarea resurselor umane în domeniul învățământului complementar.

Referințe:

1. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. 2-е изд. - Москва, 1977.
2. Давыдов В.В. Теория развивающегося обучения. - Москва, 1996.
3. Guțu V., Rudic Gh., Șevciuc M. Învățământul formativ: aspecte teoretice și practice. - Cimișlia, 1995.
4. Махмутов Н.И. Организация проблемного обучения в школе. - Москва, 1977.
5. Ausubel D.P., Robinson F.G. Învățarea în școală. O introducere în psihologia pedagogică. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981.
6. Амоношвили Ш., Безруких М., Бунеев Р. и др. Концепция содержания непрерывного образования // Дошкольник. Младший школьник. - 2001 - № 2.
7. Бернс Р.И. Развитие Я-концепции и воспитание. Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. Пилиновского В.Я. - Москва: Прогресс, 1986.
8. Jinga I. Management educațional. - București, 1998.
9. Nicola I. Tratat de pedagogie generală. - București: Aramis, 2000.
10. Cerghit I. Sisteme de instruire alternative și complementare. Iași: Polirom, 2008.

Prezentat la 23.12.2008